

Nationaal Archief
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Beleid Open Collectiedata bij Nationaal Archief

Versie 2.0
Datum Maart 2017

Dit werk is beschikbaar gesteld met een [Creative Commons Public Domain Mark](https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/)

Versiehistorie

Versie-nr.	Datum	Status	Bespreking	Inhoud
1.0	Mei 2015	Vastgesteld in DR NA	DR NA	Eerste vastgestelde versie. Overgenomen door alle RHC's.
2.0	Januari 2017			Beleid geëvalueerd en tekstueel grondig herzien. Opmerkingen uit MT DIA en MT C&P verwerkt
2.0	Maart 2017	Vastgesteld in DR NA		Geëvalueerde en vastgestelde versie

Inhoud

Versiehistorie 3

1 Managementsamenvatting 7

2 Inleiding 8

- 2.1 Doel van het beleid 8
- 2.2 Scope 8
- 2.3 Strategische relaties met RHC's 9
- 2.4 Leeswijzer 9

3 Wanneer is data open? 10

- 3.1 Wat is open data? 10
- 3.2 Open overheidsdata 10
- 3.3 Open vs. openbaar 11
- 3.4 Toegankelijk en herbruikbaar 11
- 3.5 Hoe open is open? 11

4 Kaders wet- en regelgeving 13

- 4.1 Inleiding 13
- 4.2 Auteursrecht 13
- 4.3 Richtlijn Hergebruik 13
- 4.4 Relatie Archiefwet en Wet hergebruik van overheidsinformatie 13
- 4.5 Van toepassing zijnde artikelen uit de Wet hergebruik van overheidsinformatie 14
- 4.6 Interpretatie Wet- en regelgeving 15

5 Visie en keuzes Nationaal Archief 19

- 5.1 Visie 19
- 5.2 Keuzes Nationaal Archief 20

6 Beleid Nationaal Archief 22

- 6.1 Beleidsuitgangspunten 22
- 6.2 Rollen en verantwoordelijkheden 23
- 6.3 Versiebeheer en herzieningsproces 23

7 Impact van dit beleid 24

8 Bijlage: Overzicht Creative Commons licentievormen 25

- 8.1 Inleiding 25
- 8.2 Kenmerken 25
- 8.3 Het publieke domein (CC0 en PDM) 26

9 Begrippen open data A-Z 28

10 Bronnen 33

1 Managementsamenvatting

Het Nationaal Archief stelt al geruime tijd metadata (zoals inventarissen) en data (zoals scans) van de collectie beschikbaar als open data.

Door het vaststellen van beleid kan het Nationaal Archief processen en procedures met betrekking tot open collectiedata vorm geven. Dit beleidsdocument is kaderstellend. Op deze manier kan het Nationaal Archief niet alleen verantwoording afleggen op het gebied van open data aan interne en externe stakeholders (bestuurders, medewerkers, klanten, partners en burgers), maar ook verantwoordelijkheden in de organisatie beleggen. Daarmee wordt tevens draagvlak gecreëerd voor open collectiedata binnen en buiten het Nationaal Archief.

Voor een toelichting op het begrip open data: zie paragraaf 3.1 Wat is open data?

Voor een visie op open data en de voordelen die open data oplevert: zie paragraaf 5.1 Visie.

Voor de uitgangspunten van het Beleid Open Collectiedata van het Nationaal Archief: zie hoofdstuk 6 Beleid Nationaal Archief.

Voor de impact van dit beleid op het Nationaal Archief: zie hoofdstuk 7 Impact van dit beleid.

2 Inleiding

Steeds meer overheids- en culturele instellingen stellen hun informatie digitaal beschikbaar. Hierdoor ontstaan nieuwe mogelijkheden – voor de instellingen zelf, maar ook voor derden – om met deze informatie nieuwe toepassingen en websites te maken, waardoor het grote publiek op nieuwe manieren kan participeren. Naast het digitaal beschikbaar stellen (presenteren) kan informatie ook als open data beschikbaar worden gesteld. Door open data wordt het mogelijk om digitale informatie zonder beperkingen te hergebruiken.

2.1 Doel van het beleid

Het Nationaal Archief stelt al geruime tijd metadata (zoals inventarissen) en data (zoals scans) van de collectie beschikbaar als open data. Door het vaststellen van beleid kan het Nationaal Archief processen en procedures met betrekking tot open collectiedata vorm geven. Dit beleidsdocument is kader stellend. Op deze manier kan het Nationaal Archief niet alleen verantwoording afleggen op het gebied van open data aan interne en externe stakeholders (bestuurders, medewerkers, klanten, partners en burgers), maar ook verantwoordelijkheden in de organisatie beleggen. Daarmee wordt tevens draagvlak gecreëerd voor open collectiedata binnen en buiten het Nationaal Archief.

2.2 Scope

Dit document bevat het Open Data-beleid deel 1: Beleid Open Collectiedata, dat wil zeggen, beleidsprincipes voor:

- Metadata in de vorm van toegangen (EAD) en nadere toegangen, zoals databases over de collectie;
- Archiefmateriaal: digital born of gedigitaliseerd, zoals foto's, kaarten;
- Metadata over zorgdragers, zoals opgeslagen in het Actorenregister.

Buiten de scope van dit document valt de zogenaamde bedrijfsvoeringsinformatie. Hierbij moet gedacht worden aan bezoekersstatistieken, financiële informatie en informatie over beleid en de uitvoering van programma's en projecten.

Daarnaast is onderscheid te maken tussen

- beleidsuitgangspunten ("principes") en
- de praktische of technische uitwerking en de reikwijdte van deze principes.

Dit stuk adresseert alleen de beleidsuitgangspunten over "wie mag er wat met de data en onder welke voorwaarden"?

De reikwijdte van dit kader kan als volgt gevisualiseerd worden:

De praktische of technische uitwerking en reikwijdte van deze principes worden later uitgewerkt. Dit stuk gaat daarmee ook nog niet in op *Linked Open Data* (als technisch “summum van openheid”). Ook de kosten voor het Nationaal Archief van het beschikbaar stellen als open data worden hier niet of nauwelijks geadresseerd. De kosten hangen namelijk nauw samen met de technische manier van aanbieden.

2.3 Strategische relaties met RHC's

Belangrijke partners van het Nationaal Archief zijn de Regionaal Historische Centra (RHC's). De RHC's en het Nationaal Archief delen idealiter de visie op open data voor wat betreft de rijkscollectie. Een gedeelde visie betekent dat de ‘archiefconsument’ niet wordt geconfronteerd met verschillende regimes. Voor het ontwikkelen van een gedeelde infrastructuur betekent het dat technische componenten makkelijker gedeeld kunnen worden. Het beleid open collectiedata van het Nationaal Archief zal daarom worden besproken met de RHC's.

2.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 1 is de Managementsamenvatting.

Hoofdstuk 2 Inleiding beschrijft het doel en de scope van dit stuk, relaties met ander beleid en doelen van het beleid.

Hoofdstuk 3 Wanneer is data open? geeft een nadere toelichting van het begrip Open data.

Hoofdstuk 4 Kaders wet- en regelgeving behandelt de belangrijkste wetgevingskaders waarbinnen het beleid open collectiedata moet passen.

Hoofdstuk 5 Visie en keuzes Nationaal Archief geeft de visie weer van het Nationaal Archief op open data en de keuzes die binnen de wettelijke kaders zijn gemaakt.

Hoofdstuk 6 Beleid Nationaal Archief bevat het vastgestelde beleid en geeft uitgangspunten voor het omgaan met open collectiedata.

De reikwijdte van dit beleid wordt beschreven in hoofdstuk 7 Impact van dit beleid.

In de bijlagen bij dit document worden de verschillende Creative Commons-licentievormen en een aantal begrippen toegelicht. Bijlage 10 bevat een overzicht van geraadpleegde bronnen.

3 Wanneer is data open?

3.1 Wat is open data?

Voor het begrip "Open data" worden verschillende definities gehanteerd. De meest algemene is: Open data is informatie die voor iedereen vrij beschikbaar, toegankelijk en herbruikbaar is.

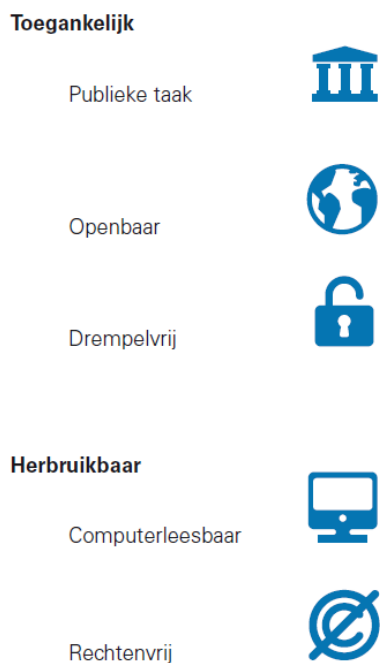
3.2 Open overheidsdata

Binnen de Nederlandse overheid wordt gesteld¹:

Open data bij de overheid zijn data die zowel *toegankelijk* als *herbruikbaar* zijn. Dat betekent dat het gaat om data die:

- Uit publieke middelen bekostigd en gegenereerd zijn bij of voor de uitvoering van de publieke taak;
- Openbaar zijn;
- Vrij zijn van drempels, zoals de verplichting om te registreren, kosten, of beperkingen op het gebruik.
- Bij voorkeur computer-leesbaar zijn en voldoen aan de 'open standaarden' (geen pdf, wel xml of csv);
- Vrij zijn van rechten, zoals auteursrechten of andere rechten van derden.

Figuur 1 Open data zijn toegankelijk en herbruikbaar²

Bij het uitvoeren van publieke taken 'maakt' en gebruikt de overheid data. Een groot deel van deze data is openbaar, wat betekent dat deze vrij toegankelijk zijn voor

¹ Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 (vastgesteld 30 maart 2015, aangeboden aan de Tweede Kamer 31 maart 2015) p. 6.

² Bron afbeelding: Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 p. 6.

burgers, op grond van de Wet Openbaarheid van bestuur of andere wettelijke regeling. Bij niet-openbare data kan het anonimiseren, pseudonimiseren of aggregeren van de gevoelige gegevens een manier zijn om deze alsnog met burgers te delen.

De essentie van open data is dat gebruikers de data makkelijk kunnen vinden en dat deze herbruikbaar is en dat er geen beperkingen worden gesteld of voorwaarden worden opgelegd waaraan moet worden voldaan voordat de data gebruikt mag worden. Elke gebruiker moet zonder enige beperkingen de data kunnen hergebruiken.

3.3 Open vs. openbaar

Openbaar is niet hetzelfde als open. Om data als open te kunnen bestempelen moeten ze zowel toegankelijk als herbruikbaar zijn. Open is dus een breder begrip dan openbaar³. Openbaarheid van data is een voorwaarde om data als open data beschikbaar te kunnen stellen.

3.4 Toegankelijk en herbruikbaar⁴

Toegang tot overheidsdata is het gevolg van dataverzameling voor een publieke taak (de data bestaan), het recht op openbaarheid (ik heb toegang) en de beschikbaarstelling op internet zonder verdere drempels (ik kan er eenvoudig bij). Herbruikbaarheid van data is het recht om data vrij te benutten, kopiëren, bewerken en te combineren met andere data. Hiervoor is het nodig dat data vrij zijn van auteursrechten en als computerleesbaar bestand worden aangeboden. Het eerste zorgt voor een recht op hergebruik (ik mag hergebruiken), het tweede voor de mogelijkheid om dat ook daadwerkelijk te doen (ik kan hergebruiken). Zo is het formaat pdf een voorbeeld van een niet-computerleesbaar formaat, omdat een gebruiker de data handmatig moet kopiëren naar een ander bestand om te kunnen bewerken. Een csv-bestand⁵ is bijvoorbeeld wel computerleesbaar, wat betekent dat de data direct bewerkt kunnen worden.

3.5 Hoe open is open?

Het feit dat data open is, wil nog niet zeggen dat hergebruik makkelijk is. Als je bijvoorbeeld documenten één voor één moet downloaden is dat nogal omslachtig, gebundeld aanbieden is handiger. Als een dataset wel open is maar niet te vinden, dan is de informatie niet toegankelijk, net zo min als bij een niet-geïnteriseerd archief.

Als Nationaal Archief moeten we ons dus niet alleen afvragen welke data open mag en welke niet, maar ook hoe gemakkelijk we het de gebruiker willen maken om deze data te hergebruiken. Het faciliteren van hergebruik draagt bij aan een daadwerkelijk gebruik van data.

Dat laatste betekent afspraken maken over techniek en standaarden. Bekend is het 'sterrensysteem' van Tim Berners-Lee, bedenker en grondlegger van het World Wide Web, dat een classificatie geeft van hoe makkelijk het de gebruiker wordt gemaakt om data te hergebruiken:

³ Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 p. 6.

⁴ Tekst overgenomen van: Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 p. 6.

⁵ Zie begrippenlijst

★	Stel je data beschikbaar op het Web (in welk format dan ook) onder een open licentie
★★	Stel het beschikbaar als gestructureerde data (zoals Excel in plaats van een plaatje van een tabel)
★★★	Gebruik open formaten, publicatieformaten die niet-software gebonden zijn (zoals CSV in plaats van Excel)
★★★★	Gebruik URIs (unique identifiers) om data te identificeren, zodat mensen naar jouw data kunnen verwijzen
★★★★★	Link jouw data aan andere data om context te verstrekken

4 Kaders wet- en regelgeving

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de wet- en regelgeving die kaders bieden een open data-beleid en gaat in op wat die kaders dan zijn. Soms is de wet- en regelgeving niet eenduidig en is interpretatie nodig.

4.2 Auteursrecht

Als archiefbescheiden van de overheid worden overgebracht naar een archiefbewaarplaats en op die bescheiden berust auteursrecht rust, dan gaat het auteursrecht mee over. Auteursrecht is overdraagbaar en je kunt het in licentie geven. Het auteursrecht opheffen, intrekken of laten vervallen is niet mogelijk. Heeft het Nationaal Archief zelf het auteursrecht dan kan zij eenzijdig verklaren dat zij haar auteursrecht tegen niemand zal inzetten. Dat betekent dat anderen het Nationaal Archief daar aan kunnen houden. Hoewel het auteursrecht niet wordt geëffectueerd, blijft het document een auteursrechtelijk beschermd werk. Bij overbrenging/schenking van particuliere archieven kan de eigenaar/auteursrechthebbende het auteursrecht voorbehouden. In dat geval kan het Nationaal Archief niet eenzijdig verklaren dat zij haar auteursrecht tegen niemand zal inzetten.

4.3 Richtlijn Hergebruik

Op 13 juni 2013 heeft het Europees Parlement de wijziging van Richtlijn 2003/98/EG inzake het hergebruik van overheidsinformatie aangenomen. De bedoeling van deze wijziging is het stimuleren van open data. De nieuwe richtlijn verplicht de lidstaten om alle (openbare) overheidsinformatie voor hergebruik beschikbaar te stellen. Een uitzondering wordt gemaakt voor informatie waarop wettelijke beperkingen berusten of rechten van derden (zoals privacy of auteursrecht). De richtlijn is ook van toepassing op bibliotheken, musea en archieven.

Een Europese richtlijn dient te worden geïmplementeerd in nationale wet- en regelgeving. Voor Nederland is daartoe de Wet hergebruik van overheidsinformatie opgesteld. De Wet hergebruik van overheidsinformatie is *niet* van toepassing verklaard op archieven. De gedachte daarachter was dat de Archiefwet 1995 (voetnoot) voldoende kaders biedt. Archieven hebben immers bij uitstek al de taak om overheidsinformatie openbaar te maken.

Toch is er voor archieven wel iets veranderd. De Archiefwet is op enkele punten aangepast om te garanderen dat het gebruik van archiefbescheiden als overheidsinformatie in lijn is met de Wet hergebruik overheidsinformatie. Via deze aanpassingen zijn enkele artikelen uit de Wet hergebruik van overheidsinformatie *wel* van toepassing op archieven verklaard.

4.4 Relatie Archiefwet en Wet hergebruik van overheidsinformatie

De belangrijkste wijzigingen aan de Archiefwet zijn hieronder opgesomd:

- Nieuw artikel 2b Archiefwet:
 - o Lid 1. Onder gebruik in de zin van de artikelen 14 en 17 van deze wet [*bedoeld wordt de Archiefwet*] wordt ook het hergebruik verstaan in de zin van Richtlijn 2003/98/EG [...]
 - o Lid 2: De Wet hergebruik van overheidsinformatie is niet van toepassing op het ter beschikking stellen van naar een archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden voor gebruik,

tenzij bij deze wet *[wederom wordt hier de Archiefwet bedoeld]* anders is bepaald.

- Gewijzigd artikel 17 Archiefwet (wijziging cursief):
 - o Lid 1: De beheerder van een archiefbewaarplaats stelt de daar berustende archiefbescheiden aan de verzoeker ter raadpleging of gebruik beschikbaar met inachtneming van de aan de openbaarheid gestelde beperkingen *en overeenkomstig de artikelen 5 en 6 van de Wet hergebruik van overheidsinformatie.*
- In art. 19 Archiefwet over tarifiering wordt art. 9 lid 1 en 4 Wet Hergebruik van toepassing verklaard (wijziging cursief):
 - o De zorgdrager stelt, indien de kosten, bedoeld in artikel 14 en in artikel 18, zesde lid, in rekening worden gebracht, regels omtrent die kosten. *Voor de kosten die in rekening worden gebracht is artikel 9, eerste en vierde lid, van de Wet hergebruik van overheidsinformatie van overeenkomstige toepassing.*

Samenvattend: hoewel de Wet hergebruik in principe niet van toepassing is op archiefbewaarplaatsen, zijn enkele artikelen van de Wet hergebruik toch van toepassing door verwijzing vanuit de Archiefwet, als volgt:

Archiefwet		Wet hergebruik
Art. 17 (gebruik)	>>	Art. 5 en 6 (hergebruik)
Art. 19 (tarifiering)	>>	Art 9 lid 1 en 4

4.5 Van toepassing zijnde artikelen uit de Wet hergebruik van overheidsinformatie

Door bovengenoemde verwijzingen vanuit de Archiefwet zijn de volgende artikelen uit de Wet hergebruik van toepassing op materiaal dat berust een archiefbewaarplaats:

- Artikel 5 Beschikbare formaten
 - o Lid 1: De voor hergebruik beschikbare informatie wordt verstrekt zoals de informatie bij de met een publieke taak belaste instelling aanwezig is en voor zover mogelijk langs elektronische weg, in een open en machinaal leesbaar formaat, samen met de metadata, waarbij het formaat en de metadata voor zover mogelijk voldoen aan formele open standaarden [...]
 - o Lid 2: Een met een publieke taak belaste instelling is *niet verplicht* vervaardiging van documenten voort te zetten en deze documenten op te blijven slaan, enkel met het oog op hergebruik.
- Artikel 6 Voorwaarden
 - o Lid 1: De voorwaarden voor hergebruik zijn voor vergelijkbare categorieën van hergebruik gelijk.
 - o Lid 2: Een met een publieke taak belaste instelling verbindt aan de toestemming voor hergebruik geen licentievoorwaarden die de mogelijkheden tot hergebruik odeloos beperken of waardoor de mededinging wordt beperkt.

- Artikel 9 Tarifiering
 - o Lid 1: De met een publieke taak belaste instelling brengt voor het hergebruik van informatie ten hoogste de marginale kosten van vermenigvuldiging, verstrekking en verspreiding in rekening.
 - o Lid 4: De met een publieke taak belaste instelling maakt het vooraf kenbaar als kosten in rekening worden gebracht voor het hergebruik en met welke factoren rekening wordt gehouden bij de berekening daarvan. Op verzoek geeft de betrokken instelling inzicht in de berekening met betrekking tot een concreet verzoek om hergebruik.
- Artikel 9 Tarifiering: NIET van toepassing zijn dus de art. 9 lid 2 en 3
 - o Lid 2: In afwijking van het eerste lid brengen musea en bibliotheken voor het hergebruik van informatie ten hoogste de gemaakte kosten voor verzameling, productie, vermenigvuldiging en verspreiding, conservering en vereffening van rechten in rekening, vermeerderd met een redelijk rendement op investeringen.
 - o Lid 3: In afwijking van het eerste lid kan een met een publieke taak belaste instelling, ter bestrijding van de kosten van de uitvoering van de publieke taak, voor het hergebruik van informatie ten hoogste de gemaakte kosten voor verzameling, productie, vermenigvuldiging en verspreiding, in rekening brengen, vermeerderd met een redelijk rendement op investeringen, indien dat bij wet is bepaald. De berekening van de kosten geschiedt op basis van objectieve, transparante en controleerbare criteria.

In de Memorie van Toelichting bij de Wet hergebruik overheidsinformatie is aangegeven dat “voor archieven ervoor is gekozen dat alleen marginale kosten in rekening mogen worden gebracht. Het is niet wenselijk dat in de Archiefwet 1995 de mogelijkheid wordt geopend de kosten van (her)gebruik van archiefbescheiden te relateren aan de productie, vermenigvuldiging, verspreiding, conservering en vereffening van rechten, vermeerderd met een redelijk rendement op investeringen. Ook bij archiefbewaarplaatsen in de zin van de Archiefwet 1995 gaat het namelijk om hergebruik van archiefbescheiden die door de publieke sector met publieke middelen reeds zijn geproduceerd of ontvangen in het kader van de uitvoering van de publieke taak.”

4.6 Interpretatie Wet- en regelgeving

De Wet- en regelgeving geeft niet alle antwoorden op vragen wat er moet, mag en kan, door termen als “gelijk handelen in gelijke gevallen”, “nodeloos”, “beperken”. Onderstaande uitgangspunten zijn een (juridisch getoetste) interpretatie van de wet- en regelgeving.

4.6.1 *Over welke informatie gaat het precies:*

In het geval van archiefinstellingen kan het best worden uitgegaan van het formele begrip ‘archiefbescheiden’. Wanneer het gaat om archiefbescheiden is de Wet hergebruik van overheidsinformatie van toepassing (tenzij één van de uitzonderingsgronden zich voordoet, bijvoorbeeld niet openbaar of niet vrij van rechten). De fotocollectie van het Nationaal Archief is voor een groot deel geen archiefbescheid in de zin van de Archiefwet. Dat geldt ook voor een deel van het particulier archief, aangezien dit niet is geschonken, maar ‘in bewaring is gegeven’.

4.6.2 *Is particulier archief ook overheidsinformatie?*

Ja. Particulier archief is ook overheidsinformatie wanneer het archiefbescheiden zijn geworden door schenking.

4.6.3 *Moet ik nu alles digitaliseren?*

Informatie moet waar mogelijk in machine leesbaar formaat, op het beste niveau van nauwkeurigheid beschikbaar worden gesteld. Ook metadata mogen niet ontbreken. Deze vorm van beschikbaarstelling is vooral een inspanningsverplichting. Archieven zijn niet verplicht al hun papieren archiefbescheiden in digitale vorm beschikbaar te stellen.

4.6.4 *Is vragen om naamsvermelding toegestaan?*

Het gebruik van licenties is toegestaan, maar overheden mogen geen voorwaarden opleggen die de beschikbaarheid van openbare overheidsinformatie belemmert. Onder overheden moeten ook archiefbewaarplaatsen gerekend worden. Het verbod op belemmering wordt hierin stringent opgevat. Naamsvermelding mag wel worden gevraagd, echter alleen indien daarvoor goede redenen bestaan en niet structureel⁶.

4.6.5 *Is vragen om registratie toegestaan?*

Registratie van verzoekers om hergebruik van data mag niet. Registratie van verzoeken voor het verstrekken van de open data is te beschouwen als een gebruiksvoorwaarde vooraf. In overweging 26 van de richtlijn 2003/98/EG inzake hergebruik van overheidsinformatie wordt vastgesteld dat de voorwaarden zo weinig mogelijk beperkingen aan het hergebruik mogen stellen. In de Nederlandse situatie wordt dit beschouwd als een niet wenselijke gebruiksvoorwaarde. "Gratis bestellen" van hoge-resolutiescans is daarmee een ongewenste manier om dit materiaal als open data beschikbaar te stellen, omdat hergebruikers zich dan eerst moeten registreren⁷.

4.6.6 *Mogen kosten worden berekend voor het beschikbaar stellen?*

De Richtlijn Hergebruik staat archiefinstellingen toe om marginale kosten, die zij moeten maken om aan een verzoek te voldoen, door te berekenen. Vertaald naar open data betekent dit, dat alleen kosten voor data mogen worden gerekend die aanwijsbaar te relateren zijn aan een verzoek. Voor data (zoals hoge-resolutiescans) die al beschikbaar is, hoeven in het algemeen geen additionele kosten te worden gemaakt. Voor het bestellen van scans, die al gemaakt zijn, mogen in de tarievenregeling dus geen prijzen worden opgenomen.⁸ Afschrijvingskosten van e-Depots of kosten van opslag van data mogen niet gerekend worden tot marginale kosten.

⁶ Zie Memorie van Toelichting op de Wet hergebruik overheidsinformatie p. 15: "Voor het stellen van de voorwaarde van bronvermelding geldt dat dit door sommige organisaties als wenselijk wordt beschouwd, zodat een ieder kan nagaan waar de informatie vandaan komt die aan het ontwikkelde product ten grondslag ligt. Andere organisaties zien juist af van bronvermelding om niet met willekeurige eindproducten van hergebruik geassocieerd te worden. Ook bij het hanteren van bronvermelding als voorwaarde is het uitgangspunt dat dit eerder de uitzondering dan de regel moet zijn."

⁷ Zie Memorie van Toelichting op de Wet hergebruik overheidsinformatie p. 15: "Gebruiksvoorwaarden die in geen geval wenselijk zijn hebben bijvoorbeeld betrekking op de wijze waarop de verstrekte informatie mag worden gebruikt, zoals [...] de registratie van de hergebruiker voorafgaand aan het verstrekken van gegevens."

⁸ Zie Memorie van Toelichting op de Wet hergebruik overheidsinformatie p. 11: "Voor archieven is ervoor gekozen dat alleen marginale kosten in rekening worden gebracht. Het is niet wenselijk dat in de Archiefwet 1995 de mogelijkheid wordt geopend de kosten van (her)gebruik van archiefbescheiden te relateren aan de productie, vermenigvuldiging, verspreiding, conservering en investeringen. Ook bij archiefbewaarplaatsen in de zin van de Archiefwet 1995 gaat het namelijk om hergebruik van archiefbescheiden die door de publieke sector met publieke middelen reeds zijn geproduceerd of ontvangen in het kader van de uitvoering van een publieke taak."

Dat betekent:

- Metadata (toegangen, inventarissen indexen, ...) worden, voor zover ze vrij van rechten zijn en digitaal beschikbaar zijn, kosteloos aangeboden;
- Collectiedata (scans van archiefstukken, foto's, ...):
 - o Als data al beschikbaar is dan wordt deze data kosteloos ter beschikking gesteld, in de vorm waarin ze aanwezig is (dit is in de hoogste resolutie). Dit sluit aan op wat de wijziging van Richtlijn 2003/98/EG beoogt met: "op het beste niveau van nauwkeurigheid beschikbaar worden gesteld". Bovendien is er voor dit materiaal geen sprake van "marginale kosten";
 - o Digital born materiaal wordt kosteloos ter beschikking gesteld.

4.6.7

Zijn exclusiviteitsovereenkomsten mogelijk?

Exclusiviteitsovereenkomsten, waarbij bijvoorbeeld een marktpartij een hoeveelheid materiaal digitaliseert in ruil voor het exclusieve recht om dit materiaal te exploiteren, moeten zoveel mogelijk vermeden worden. Er komt wel een aparte regeling voor het digitaliseren van culturele hulpbronnen (exclusiviteit geldt voor maximaal 10 jaar). Gelet op artikel 14 Archiefwet: "eenieder is bevoegd... archiefbescheiden te raadplegen, afbeeldingen, etc. te maken" is een exclusiviteitsovereenkomst echter niet mogelijk.

4.6.8

Samenvatting

Vraag	Interpretatie wet- en regelgeving	Implicatie >> uitgangspunten beleid
Wat is precies overheidsinformatie? Valt (naar een archiefbewaarplaats overgebracht) particulier archief daar ook onder?	Ja. Particulier archief is ook overheidsinformatie wanneer het door schenking archiefbescheiden is geworden	Het beleid is zowel van toepassing op institutioneel archief als op particulier archief.
Art. 6 Who stelt dat licenties het hergebruik niet nodeloos mogen beperken. Is de verplichting om te registreren een beperking?	Ja, de verplichting tot registratie is een beperking.	Materiaal moet zoveel mogelijk beschikbaar zijn zonder een verplichting tot registratie. Registratie wordt alleen geëist als dat echt noodzakelijk is.
En is de eis van bronvermelding een beperking?	Ja, de verplichting tot vermelden van de bron is een beperking.	Materiaal moet zoveel mogelijk beschikbaar zijn zonder de verplichting tot bronvermelding. Bronvermelding wordt alleen geëist als dat echt noodzakelijk is.
Mogen kosten worden berekend voor het beschikbaar stellen?	Alleen marginale kosten, dat wil zeggen kosten die direct een gevolg zijn van de vraag naar beschikbaarstelling. Daaronder vallen geen kosten van opslag, beheer etc.	Twee types kosten zijn denkbaar: kosten voor scanning on demand en kosten voor dataverkeer

5 Visie en keuzes Nationaal Archief

5.1 Visie

Open Collectiedata draagt bij aan de verwezenlijking van de missie van het Nationaal Archief: “We dienen ieders recht op informatie en geven inzicht in het verleden van ons land. Daartoe brengen we het grote publiek maximaal in aanraking met de collectie.” Het Nationaal Archief zet open data in om meer informatie, sneller, beter en geschikt voor hergebruik beschikbaar te stellen. Het Nationaal Archief streeft ernaar om binnen de huidige collectie zoveel mogelijk data als open data beschikbaar te stellen, waarbij linked open data het (technisch) summum is. N.b.: linked open data valt buiten het bestek van dit beleidskader. Om dit te verwezenlijken heeft het Nationaal een aantal keuzes gemaakt die in paragraaf 5.2 e.v. worden toegelicht.

Open collectiedata draagt op verschillende manieren bij aan het realiseren van onze missie:

- Door online presentatie op andere platforms wordt het bereik van de collectie maximaal vergroot. Dit blijkt uit de bezoekersstatistieken: tegenover 120.000 bezoekers per maand op de eigen website staan 12 miljoen bezoekers per maand bij Wikipedia.
- Andere (onderzoeks-)instituten en overheidsinstellingen kunnen direct aansluiten op de gegevens van het Nationaal Archief of deze als grotere datasets downloaden. Particulieren kunnen in één keer een index downloaden en deze zelf bevragen zonder afhankelijk te zijn van hoe het zoekscherm van de publiekswegsite deze aanbiedt. En professionals en particulieren kunnen voor hun publicaties en projecten gebruikmaken van een enorme hoeveelheid beeldmateriaal. Hierdoor duikt materiaal van het Nationaal Archief op onverwachte plaatsen op, bijv. op Wikipedia.
- Op basis van de metadata van de collectie van het Nationaal Archief kunnen derden verzamelingen (aggregaties) van metadata maken. Hierdoor kan over meerdere collecties (zoals archieven van diverse archiefinstellingen, of archieven en kranten) heen gezocht worden. Een voorbeeld is het Archives Portal Europe. Daardoor wordt de collectie van het Nationaal Archief makkelijker, sneller en vaker gevonden.
- Open collectiedata van het Nationaal Archief kan gebruikt worden voor innovatieve doeleinden. Door het beschikbaar stellen van open collectiedata kunnen derden extra kanalen (zoals applicaties of producten) ontwikkelen. Twee voorbeelden hiervan zijn *openarchief.org* en *tijdbalk.nl*
- Op *openarchief.org* worden van erfgoedinstellingen met een collectie API enkele malen per dag geautomatiseerd een tweet verzonden. Van het Nationaal Archief zijn een viertal twitterstreams beschikbaar. Een drietal (wielrennen, voetbal en Anefo) is afkomstig uit de Anefo collectie. Een wordt gegenereerd uit de open data kaartcollectie 4.VEL.
- Tijdbalk.nl is de winnaar van de Nationaal Archiefprijs bij de Open Cultuur prijsvraag. Op eenvoudige wijze is een tijdbalk samen te stellen uit een aantal open cultuur datasets waaronder de Anefo-collectie en Open Beelden van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Ook is de gebruiker in staat via Flickr.com eigen foto's in een tijdbalk in te passen.

5.2 Keuzes Nationaal Archief

De wettelijke verplichtingen uit het vorige hoofdstuk in acht nemende, heeft het Nationaal Archief op een aantal punten zelf beleidskeuzes gemaakt die aansluiten op de hierboven geschetste visie. Deze worden hieronder toegelicht.

5.2.1 *Omgaan met data van derden*

Materiaal dat berust bij het Nationaal Archief maar eigendom is van derden wordt zoveel mogelijk behandeld als materiaal uit de eigen collectie, tenzij andere bindende afspraken gelden (zoals voor de collectie Spaarnestad).

5.2.2 *Doelgroepen en relatie met hergebruikers*

- Het Nationaal Archief onderscheidt geen specifieke doelgroepen voor open data. Burgers, bedrijven, journalisten, andere overheden etc. en/of aan intermediairs hebben toegang tot dezelfde data, onder dezelfde voorwaarden.
- Het Nationaal Archief onderhoudt geen specifieke relatie met hergebruikers, dat wil zeggen, niet anders dan voor de reguliere bezoekers van de studiezaal of de website.

5.2.3 *Auteursrecht en licenties*

Overheidsarchief kan materiaal bevatten waar auteursrechten op rusten. Dat kan bijvoorbeeld een rapport zijn, maar ook een brief van een burger of een toegang die door een particulier is gemaakt. Het Nationaal Archief kan bepalen hoe ze wil omgaan met auteursrecht dat bij het Nationaal Archief zelf berust.

Gekozen is voor de volgende uitgangspunten:

- Als het auteursrecht op de open collectiedata bij het Nationaal Archief berust, dan zal dit recht niet geëffectueerd worden. De data worden voorzien van een CC0-waiver. Dit komt overeen met de huidige praktijk van het Nationaal Archief;
- Op het moment dat auteursrecht op de open collectie data berust, waarbij een derde partij rechthebbende is, maar deze heeft verklaard dit recht niet te zullen effectueren, dan worden de data voorzien van een CC0-waiver. Dit komt overeen met de huidige praktijk van het Nationaal Archief;
- Op het moment dat een derde partij (mogelijk) wil effectueren, dan voldoet de data niet aan de definitie van open data. Het is op dat moment niet raadzaam om de data te presenteren of voor hergebruik online beschikbaar te stellen;
- Op het moment dat er geen auteursrecht op de open collectie data van het Nationaal Archief berust dan is er geen keuze en zal de data beschikbaar gesteld worden onder vermelding van een Public Domain Marker. Dit geldt voor zowel metadata als voor data zoals scans.

5.2.4 *Bronvermelding*

Het uitgangspunt moet zijn dat vragen om bronvermelding eerder uitzondering dan regel is. Het Nationaal Archief kiest voor de volgende lijn:

- Het Nationaal Archief maakt een zorgvuldige afweging of bij het beschikbaar stellen van open data voorwaarden aan hergebruik moeten worden gesteld (zoals naamsvermelding). Uitgangspunt is dat daarbij zo min mogelijk drempels worden opgeworpen. Daarom wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van een Public Domain Mark, of CC-0 waiver. Dit betekent dat het licentiegebruik verder zal worden afgeschaald.
- Indien noodzakelijk wordt data gemarkeerd met een toepasselijke 'hogere' creative commons-licentie (CC-BY ("naamsvermelding") of CC-BY-SA ("share alike" = "gelijk delen", zie bijlage) zodat dat iedereen kan nagaan waar de informatie vandaan komt die aan het product ten grondslag ligt.

5.2.5

Doorberekening marginale kosten

- Het Nationaal Archief zal de marginale kosten die het gevolg zijn van dataverkeer (bij het downloaden van data) niet aan de gebruiker in rekening brengen. Daarmee is er ook geen noodzaak om een registratie te vragen (omdat er geen rekeningen hoeven te worden verstuurd).
- Materiaal dat zich in analoge vorm in de collectie bevindt, maar dat bijvoorbeeld via scanning on demand wordt gedigitaliseerd, wordt beschikbaar gesteld tegen marginale kosten (doorbelasting van de kosten die worden gemaakt om aan het verzoek te voldoen). De tarieven daarvoor zullen duidelijk op de website van het Nationaal Archief worden gepubliceerd.

6 Beleid Nationaal Archief

6.1 Beleidsuitgangspunten

De in de vorige hoofdstukken gemaakte visie van het Nationaal Archief, de verplichtingen vanuit wet- en regelgeving en de gemaakte keuzes leiden tot het volgende beleid:

Algemeen

- Als het moet of kan, dan open data;
 - o Bij verwerving van particulier archief worden afspraken gemaakt over het beschikbaarstellen als open data;
- Wanneer moet het?
 - o Als het gaat om overheidsinformatie. Archiefbescheiden zijn overheidsinformatie;
- Wanneer kan het?
 - o Materiaal is vrij van beperkingen:
 - Geen beperking op de openbaarheid;
 - (Auteurs)rechten vrij;
 - o Geen afwijkende afspraken zijn gemaakt met andere partijen, zoals in het geval van de collectie van Spaarnestad.

Doelgroepen en relatie met hergebruikers

- Het Nationaal Archief maakt geen onderscheid in type hergebruiker (ook niet tussen commercieel of niet-commercieel gebruik);
- Het Nationaal Archief gaat geen specifieke relatie aan met (groepen) hergebruikers.

Tarifiering

- Metadata (toegangen, inventarissen indexen, ...) worden, voor zover vrij van rechten, kosteloos aangeboden;
- Collectiedata (scans van archiefstukken, foto's, ...) wordt aangeboden
 - o In de hoogst beschikbare resolutie;
 - o Born digital material wordt kosteloos ter beschikking gesteld;
 - o Materiaal dat eigendom is van derden wordt zoveel mogelijk behandeld als materiaal uit de eigen collectie, tenzij andere bindende afspraken gelden;
- Materiaal dat zich in analoge vorm in de collectie bevindt, maar dat bijvoorbeeld via scanning on demand wordt gedigitaliseerd, wordt beschikbaar gesteld tegen marginale kosten (doorbelasting van de kosten die worden gemaakt om aan het verzoek te voldoen).

Auteursrecht en licenties

- Geen auteursrecht? Dan beschikbaar gesteld met Public Domain Marker. Dit geldt zowel voor metadata als voor data zoals scans.
- Auteursrecht op de open collectiedata bij het Nationaal Archief? Dan dit recht niet effectueren: beschikbaar met CC0-waiver.
- Auteursrecht bij derde partij, maar deze heeft verklaard dit recht niet te zullen effectueren? Dan beschikbaar met CC0-waiver.
- Auteursrecht bij derde partij die (mogelijk) wil effectueren? Dan geen open data.

Bronvermelding

- Het Nationaal Archief ziet bronvermelding als een belemmering die zo min mogelijk dient te worden opgelegd;
- Afweging per geval. Indien ècht nodig dan de toepasselijke creative commons-licentie (CC-BY of CC-BY-SA);
- In alle andere gevallen wordt open collectiedata beschikbaar gesteld onder een Public Domain Mark, danwel CC-0 waiver.

6.2 Rollen en verantwoordelijkheden

- Het Directieteam keurt het Open data-beleid goed na advies van de leden van het Directieteam.
- De Chief Information Officer initieert de ontwikkeling en implementatie van het open data-beleid en rapporteert in voorkomende gevallen aan het directieteam.
- De lijnmanagers implementeren het open data-beleid waar van toepassing in hun verantwoordelijkheidsgebieden en adviseren de Chief Information Officer over de impact van het open data-beleid op hun verantwoordelijkheidsgebieden.

6.3 Versiebeheer en herzieningsproces

6.3.1 Versiebeheer

Het beleid open collectiedata wordt jaarlijks geëvalueerd en indien nodig herzien, of zoveel vaker of minder vaak als de Chief Information Officer wenselijk acht.

6.3.2 Herzieningsproces

Na een reviewronde stelt het directieteam opnieuw het beleid open collectiedata vast.

7 Impact van dit beleid

Voor een deel geeft dit document de rationale achter wat al staande praktijk is (zoals het beschikbaar maken van onze toegangen). Daarnaast worden een aantal wijzigingen voorgesteld als gevolg van veranderde wet- en regelgeving. De belangrijkste implicaties zijn:

- Voor reeds beschikbare en gefinancierde data worden geen kosten doorberekend naar de gebruiker. Bestaande hoge-resolutie-scans dienen als open data beschikbaar te worden gesteld. Ook de archiefbescheiden van het Nationaal Archief die volgens plan worden gedigitaliseerd (bijvoorbeeld in werkpakket 3 van het programma Digitale Taken Rijksarchieven), worden in de hoogst beschikbare resolutie gratis als open data beschikbaar gesteld. Alleen aanwijsbaar te maken kosten die direct te relateren zijn aan een verzoek (bijvoorbeeld voor scanning on demand) worden als marginale kosten doorberekend aan de gebruiker. Processen en systemen dienen hierop te worden ingericht.
- Vermeldingen van licenties in de toegangen, indexen én data (scans) moeten gecontroleerd en op veel plaatsen aangepast worden (b.v. van CC-BY naar CC-0 of naar Public Domain Mark). Uitgangspunt is dat het licentiegebruik, maar mogelijk, verder zal worden afgeschaald.
- Aanpassen proces van verwerven van particulier archief. Particulier archief wordt conform dit beleid zoveel mogelijk hetzelfde behandeld als de Rijkscollectie. Bij overbrenging van particulier archief dient voorrang gegeven te worden aan het beleid van het Nationaal Archief om het archief (metadata en data) als open data beschikbaar te stellen (vanzelfsprekend behoudens openbaarheidsbeperkingen). Met de overbrengende partij moeten daarover afspraken worden gemaakt.
- Financiële consequenties: doordat het Nationaal Archief downloads gratis ter beschikking stelt is er sprake van inkomstenderving, zoals uit onderstaand overzicht uit 2014 blijkt.⁹

Gegevens 2014		
Bron	Aantal verkopen	Totale opbrengst in euro
archief / beeldbank / Download	1176	1176
foto / beeldbank / Download	815	4082,5
foto / beeldbank / Print	10	117,5
foto / foto_on_demand / Download	277	3047
kaarten / beeldbank / Download	365	1825
Eindtotaal	2643	10.248

⁹ Met dank aan het Genootschap voor het Nationaal Archief.

8 Bijlage: Overzicht Creative Commons licentievormen¹⁰

8.1 Inleiding

Creative Commons (CC) is een oorspronkelijk Amerikaans project voor het bevorderen van open inhoud. Het wil het mogelijk maken om creatieve werken vrijer beschikbaar te stellen dan bij traditioneel auteursrecht of copyright mogelijk is, zodat die werken bijvoorbeeld makkelijker gekopieerd en verspreid kunnen worden of dat anderen er verder aan kunnen werken. Het project biedt verschillende vrije licenties aan die copyrighthouders kunnen gebruiken om bij het verspreiden van informatie problemen te voorkomen die door de huidige auteursrechtwetgeving kunnen optreden.

Creative Commons omvat een aantal internationale projecten om de licenties te vertalen van het Engels en van het Amerikaanse recht naar andere talen en andere rechtssystemen.

Creative Commons kenmerkt haar licenties doordat ze heeft gezorgd dat de licenties begrijpelijk zijn zowel voor de mens (de Commons Deed) als voor machines (de metadata) en dat de licenties afdwingbaar zijn voor de rechtbank (de juridische code, de daadwerkelijke licentie).

8.2 Kenmerken

De volgende vier kenmerken worden gebruikt in combinaties en vormen de verschillende Creative Commons licenties.

- Attribution of Naamsvermelding (BY) houdt in dat het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk en afgeleide werken is toegestaan op voorwaarde van het vermelden van de oorspronkelijke auteur.
- Non-commercial of Niet-commercieel (NC) betekent dat het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk en afgeleide werken mag voor niet-commerciële doeleinden.
- No Derivative Works of Geen afgeleide werken (ND): het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk is toegestaan, maar niet het veranderen van het werk
- Share Alike of Gelijk delen (SA): het distribueren van afgeleide werken is alleen toegestaan onder een identieke licentie.

Code	Naam Nederlandse titel
CC-BY	Naamsvermelding
CC-BY-SA	Naamsvermelding, gelijk delen
CC-BY-ND	Naamsvermelding, geen afgeleide werken
CC-BY-NC	Naamsvermelding, geen commerciële werken

¹⁰ Bron: <http://creativecommons.org/licenses/> en http://nl.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons

CC-BY-NC-SA	Naamsvermelding, geen commerciële werken, gelijk delen
CC-BY-NC-ND	Naamsvermelding, geen commerciële werken, geen afgeleide werken

Naast de verschillende CC-licenties bestaat er ook CC0. CC0 is bedoeld voor eigenaren van auteursrechten om werk vrij te geven aan het publiek domein, waarbij bepaalde juridische systemen het effectief verbieden om de rechten van een eigenaar over te dragen, zelfs als de auteur dit wenst.

8.3 Het publieke domein (CC0 en PDM)¹¹

Hieronder staat uitleg over het publieke domein en de twee tools die Creative Commons biedt om hier aan bij te dragen:

- [het publieke domein](#)
- [de CC0 publieke domein verklaring](#)
- [de Public Domain Mark](#)

8.3.1 Het publieke domein

Het publieke domein is een term die gebruik wordt om aan te geven dat werken niet langer onder de bescherming van het auteursrecht en aanverwante rechten vallen. In die situatie is er geen rechthebbende en hoef je dus ook geen toestemming te verkrijgen om de werken te gebruiken. De meeste werken in Europa 'vallen' in het publieke domein op 1 januari van het 71e jaar na de dood van de maker, aangezien het auteursrecht in de regel verloopt 70 jaar na de dood van de maker. In Nederland is het strikt gezien niet mogelijk om werken rechtstreeks in het publieke domein te plaatsen voordat het auteursrecht verlopen is. Volgens de Nederlandse Auteurswet is het niet mogelijk om afstand te doen van *alle* auteursrechten, naburige rechten of databankenrechten. Een rechthebbende kan echter wel verklaren dat hij zijn rechten op geen enkele wijze zal uitoefenen. In de praktijk komt het er dan op neer dat de werken in het publieke domein terechtkomen. Creative Commons is een groot voorstander van deze mogelijkheid en heeft daarom een "[CC0 publieke domein-verklaring](#)" opgesteld die deze manier van vrijgeven gemakkelijk maakt. Daarnaast heeft Creative Commons de [Public Domain Mark](#) ontwikkeld om werken te kunnen markeren die niet meer door het auteursrecht of aanverwante rechten beschermd wordt. Deze werken hebben geen licentie meer nodig, de markering is ontworpen zodat deze werken makkelijk te herkennen zijn.

8.3.2 De CC0 publieke domein verklaring

CC0 is geen licentie, maar een document waarmee een auteursrechthebbende aan kan geven dat hij of zij afstand van alle auteursrechten doet. Anders dan bij een licentie kan er dus geen inbreuk op een met een CC0 verklaring beschikbaar gesteld werk gemaakt worden. Door CC0 op een werk van toepassing te verklaren, plaats je dit werk als het ware in het Publieke Domein door afstand te doen van al je rechten voor zover dit wettelijk is toegestaan. CC0 is dus bedoeld voor werken die nog auteursrechtelijk beschermd worden, maar waarvan de rechthebbende afstand wil doen van deze rechten.

Onder CC0 beschikbaar gestelde werken kunnen dus door iedereen voor alle doeleinden gebruikt worden en ook naamsvermelding is daarbij geen verplichting.

¹¹ Bron: <http://creativecommons.nl/publiek-domein/>

De juridische tekst van de CC0 Public Domain verklaring is linguïstisch naar het Nederlands vertaald, dit betekent dat de tekst niet aangepast is naar specifieke Nederlandse wetgeving.

8.3.3

De Public Domain Mark

De Public Domain Mark is geen licentie, maar een methode om werken te markeren die niet langer beschermd zijn door het auteursrecht of niet auteursrechtelijk beschermd kunnen zijn. Vele culturele erfgoed instellingen zoals musea, bibliotheken en archieven zijn curatoren van werken die het publieke domein liggen. Met deze markering zijn deze makkelijk aan te merken als een publieke domein werk. Door de technologische infrastructuur van Creative Commons zijn deze werken dan beter herkenbaar en vindbaar. De Public Domain Mark is dus bedoeld voor werken die niet (meer) beschermd zijn door het auteursrecht en aanverwante rechten.

Publieke domein gemarkeerde werken kunnen dus door iedereen voor alle doeleinden gebruikt worden, wel willen we erop wijzen dat morele rechten in sommige landen oneindig zijn.

9

Begrippen open data A-Z¹²

Begrip	Toelichting
API	Met een API (Application Programming Interface) geef je mensen en computers online toegang tot een database zodat de data direct gebruikt kunnen worden voor apps en websites. Veranderen de data in de database, dan veranderen deze automatisch in de gekoppelde website of app. Zo zijn de data altijd overal gelijk en up-to-date. Een voorbeeld: De NS stelt haar database met actuele reisinformatie online beschikbaar via een API. Verschillende apps halen deze informatie rechtstreeks uit de API en geven op die manier reizigers de mogelijkheid om hun reis te plannen op basis van actuele informatie.
APP	Een app (of applicatie, of toepassing) is een softwareprogramma dat je gebruikt via een smartphone, tablet of computer. Apps zijn te downloaden of te gebruiken via een website. Met een app kun je gemakkelijk extra functies toevoegen aan een apparaat, zoals dat je telefoon kan aangeven of het gaat regenen (zoals met Buienradar), of dat je tablet foto's kan bewerken (zoals met iPhoto).
Big Data	Met de term big data worden datasets aangeduid die zo groot zijn dat de gemiddelde databasesoftware niet in staat is om de data binnen te halen, op te slaan, te managen en te analyseren. Omdat big data in zulke grote volumes komen en ook nog eens zeer complex zijn, vereisen ze een kosten efficiënte en innovatieve manier van informatieverwerking. Met het oog op de snelheid van de technologische ontwikkelingen zullen steeds minder datasets als big data gekwalificeerd worden. Databasesoftware kan immers steeds meer hoeveelheden data aan die capaciteit zal in de toekomst alleen maar verder toenemen.
Broncode	De broncode (of brontekst) van een computerprogramma is de tekst die door een programmeur (zie ook Programmeur) wordt geschreven in een programmeertaal, waarmee hij de computer specifieke instructies geeft. Met deze broncode bouwt een programmeur een softwareprogramma.
Bulkdata	Data zijn als bulk beschikbaar wanneer een gehele dataset met één druk op de knop, of via een machinegeautomatiseerd verzoek, beschikbaar is.
CC0	Met een Creative Commons-licentie (CC) geef je als rechthebbende anderen toestemming om je data te verspreiden, met anderen te delen of in sommige gevallen zelfs te bewerken. Met een CC0-

¹² Open State Foundation red., *Over open data* (webpublicatie www.openstate.eu/nl/overopendata) en *De waarde van Open Data – Keuzes en effecten van open-datastrategieën voor publieke organisaties* (<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/04/26/de-waarde-van-open-data-keuzes-en-effecten-van-open-datastrategieen-voor-publieke-organisaties.html>)

	verklaring (CC nul) maak je duidelijk dat je volledig afstand doet van je auteursrecht, of dat het om een dataset gaat waar geen auteursrecht (meer) op rust.
Code	Een stuk tekst geschreven in een programmeertaal die de computer specifieke instructies geeft om een softwareprogramma te laten werken (zie ook Broncode).
(APP) Challenge	Met een challenge wordt de ontwikkeling van duurzame, waardevolle apps gestimuleerd. Het gaat om ingewikkelde en uitgebreide apps die een substantiële bijdrage leveren aan de samenleving. De geldprijzen bij een challenge zijn groter dan bij een competitie, maar daarom ook minder in aantal. Bij challenges worden ontwikkelaars tevens ondersteund bij de bouw van de apps en hun positionering in de markt.
(APP) Competitie	Veel ontwikkelaars doen regelmatig mee aan (app) competities. Het doel van deze wedstrijden is om zoveel mogelijk verschillende toepassingen te bouwen met bepaalde data, bijvoorbeeld om snel en efficiënt te onderzoeken wat er allemaal met die data kan. Omdat je als deelnemer relatief veel kans maakt op een (kleine) geldprijs, is het animo voor deze wedstrijden groot. Dat is goed, want hoe meer ontwikkelaars deelnemen, hoe meer nieuwe toepassingen er ontstaan.
CSV	CSV (Comma Separated Values) is een voorbeeld van een open formaat (zie ook Open standaard). Een CSV bestand is een speciaal opgemaakt bestand waarin rijen en kolommen worden opgeslagen. DE rijen worden gescheiden door de verschillende regels en de kolommen worden gescheiden door een komma tussen de verschillende waarden op een regel. Dit simpele bestandstype wordt gebruikt om data tussen verschillende databases of verschillende bestandsformaten te transporteren (exporteren en importeren).
Data	Data zijn gegevens die geïnterpreteerd, uitgewisseld en bewaard kunnen worden. Wanneer je bijvoorbeeld een meting doet of feiten registreert, dan produceer je data. Ga je deze data vervolgens interpreteren, dan ontstaat er informatie.
Dataset	Een dataset is een georganiseerde verzameling van data. Het kan een groep zijn van bestanden, zoals tekstbestanden, tabletgegevens, geo-informatie of digitale foto's. Deze bestanden samen vormen een dataset.
Geo-data	Geo-data zijn data waarin een ruimtelijke element is opgenomen: een verwijzing naar een plek op de aarde. Het kan gaan om informatie over een gebouw, informatie van een satelliet of landmeetkundige informatie. Geo-data kunnen gecombineerd worden met kaarten, luchtfoto's en andere geo-data, waardoor samengestelde kaarten te maken zijn. Zo ontstaan nieuwe, gecombineerde inzichten over plekken op aarde.
Granulariteit	De mate waarin de data zijn geaggregeerd en tot individuele objecten

	zijn te herleiden. De data zijn zeer granulair wanneer elk record in een dataset te herleiden is tot een individueel object. Is de data alleen gegroepeerd weergegeven dan wordt deze minder granulair. Het minst granulair is een dataset die alleen statistieken over een gehele populatie weergeeft.
Hackathon	Een hackathon is een evenement waarop programmeurs en andere betrokkenen (ontwerpers, onderzoekers, projectmanagers etc.) in een kort tijdsbestek intensief samenwerken aan een softwareproject. Hackathons kunnen een dag tot een week duren en hebben een specifiek onderwerp waar de deelnemers zich op focussen. Dat kan een programmeertaal zijn of een bepaalde toepassing, maar ook een API (zie API). Sommige hackathons zijn puur voor educatieve of sociale doeleinden, maar meestal zijn ze gericht op het creëren van bruikbare en vernieuwende software. De Open State Foundation organiseert jaarlijks twee grote hackathons in Nederland waarbij de focus in 2011 Apps voor Nederland, Apps voor Noord-Holland en Apps voor Amsterdam, in 2012 Apps voor Democratie en 2013 Apps for Europe en de Hackathon Publieke Omroep.
JSON	JSON (JavaScript Object Notation) is een voorbeeld van een open formaat (zie ook Open standaard). Het is een veelgebruikt en eenvoudig formaat voor data uitwisseling en het is programmeer taal onafhankelijk. Vergeleken met andere formaten is JSON lichtgewicht, flexibel en niet zo uitgebreid.
Linked Data	(Her)gebruikers van data willen vaak informatie uit verschillende bronnen met elkaar combineren om nieuwe inzichten en extra waarde te creëren. Linked data is een methode waarmee dit via internet kan. Je kunt het zien als een wolk van gekoppelde datasets.
Metadata	Metadata geven informatie over het karakter van data. Simpel gezegd zijn het dus data die data beschrijven. Denk aan de titel van een dataset, een beschrijving van de inhoud van zo'n set, de frequentie waarmee je de dataset update, een toelichting of een webadres waar de data downloadbaar zijn. Ook kun je het bestandsformaat van de data aangeven (bijvoorbeeld JSON, CSV of XML), of de bestandsgrootte.
Open Access	Open access betekent onbeperkte online toegang tot wetenschappelijk onderzoek. Het is primair bedoeld voor wetenschappelijke artikelen, maar steeds vaker worden ook theses, hoofdstukken uit boeken en wetenschappelijke monografieën volgens open access-normen verstrekt.
Open Data	Dit zijn data die publiek toegankelijk, machine leesbaar en vrij voor (her)gebruik en (her)distributie zijn. De data kunnen afkomstig zijn van overheden, maar ook van bedrijven. Belangrijk is dat de data technisch en juridisch zo laagdrempelig en praktisch mogelijk (her)gebruikt en verspreid kunnen worden. <i>Technisch open</i> betekent dat de data beschikbaar zijn in een

	openformaat dat ook voor een machine (een computer) leesbaar is. Computers kunnen de data ophalen en verwerken in toepassingen zoals apps en websites (zie ook API). Daarnaast is het belangrijk dat de data als bulk te downloaden zijn (zie ook Bulkdata). Voor direct gebruik moeten de data in een open standaard zijn (zie ook JSON en CSV). <i>Juridisch open</i> betekent dat er een licentie op de data van toepassing is die expliciet toestemming geeft om de data zowel commercieel als non-commercieel te (her)gebruiken en te (her)distribueren (zie ook CC0 en Open data licenties).
Open Data licenties	Voor open data is het belangrijk dat er geen beperkingen zijn voor (her)gebruik. Dit wordt geregeld in een licentie, zoals de open data-licentie (ODbL) of met een CC0- verklaring (zie CC0). Data waarop deze verklaring van toepassing is, mogen vrij (her) gebruikt, ge(her)distribueerd en bewerkt worden.
Open Source	Open source is een openbronmodel. Dat betekent dat bronmaterialen (de source) voor iedereen toegankelijk zijn en aangepast worden om er een eigen eindproduct van te maken. Met het productontwerp van een ander kun je op die manier een geheel eigen product maken. Gaat het om software-ontwerpen, dan bestaat het bronmateriaal uit een broncode (zie ook Broncode) die vrij beschikbaar is. Iedereen kan (technisch) en mag (juridisch) deze broncode lezen, aanpassen en verspreiden.
Open Standaard	Door open, niet software-specifieke, standaarden kan digitale informatie wereldwijd makkelijk worden uitgewisseld. Hierdoor verbetert communicatie tussen overheden, bedrijven en burgers.
Programmeur	Een programmeur (of ontwikkelaar) is een persoon die software schrijft in een programmeertaal om zo de computer specifieke instructies te geven. Programmeurs beheersen één of meerder programmeertalen (bijvoorbeeld PHP, Python of Java).
Ruwe Data	Ruwe (of primaire) data zijn data die worden verzameld zonder bewerking of andere vormen van manipulatie. Pas wanneer deze ruwe data bewerkt en geïnterpreteerd zijn, spreek je van informatie.
Ruwheid	De mate waarin data zijn bewerkt voor ontsluiting. Ruwe data zijn een één-op-één-kopie van de data die in een systeem aanwezig zijn, eventueel ontdaan van identificerende gegevens als burgerservicenummer, naam en adres. Voor bewerkte data heeft de organisatie moeite gedaan om ze op een andere manier te presenteren dan waarop deze in de (bron)systemen worden gebruikt.
Semantische vorm van gegevensuitwisseling	Data kunnen volgens een semantische structuur of standaard worden vrijgegeven. Data die volgens een semantische structuur worden vrijgegeven, zijn in het simpelste geval een .csv, een database of een .xls. In de meest vergaande vorm is de data zodanig gestructureerd dat die geautomatiseerd te relateren is aan andere datasets. Een standaard is

	een formeel vastgestelde structuur en wordt in het algemeen ook door andere organisaties herkend en gebruikt.
Scrapen (en Scrapers)	Data scrapen is een techniek waarmee een computerprogramma bepaalde data uit bepaalde bestanden (zoals een webpagina of database) kopieert en opslaat in een nieuw bestand. De computerprogramma's die dit doen noemen we scrapers. Scrapers helpen om data uit andere bestanden te ordenen.
Software	Software of programmatuur is de gangbare benaming voor computerprogramma's. Naast computers en tablets bevatten ook apparaten als telefoons, televisies en auto's steeds vaker software.
Webservice	Een webservice is een algemeen geaccepteerde techniek om informatie tussen twee geautomatiseerde informatiesystemen uit te wisselen.
WOB(-verzoek)	De Wet openbaarheid van bestuur (WoB) regelt het burgerrecht op informatie van de overheid. De data die de overheid verzamelt zijn in principe openbaar, tenzij de Wob of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. Iedereen kan de overheid verzoeken om informatie over elke bestuurlijke aangelegenheid. Een Wob-verzoek wordt ingediend bij een bestuursorgaan. De Wob is ook van toepassing op een organisatie of dienst die onder de verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan valt.
XML	XML (EXtensible Markup Language) is een voorbeeld van een open formaat (zie ook Open standaard). Kenmerkend voor XML zijn de uitvoerige mogelijkheden om de data te duiden, uitvoerig te beschrijven en delen te koppelen aan (internationale) standaarden.

10 Bronnen

- Richtlijn 2003/98/EG inzake het hergebruik van overheidsinformatie
Online (1 mei 2015): <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0877:FIN:NL:PDF>
- Voorstel Wet hergebruik van overheidsinformatie
Online: <http://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=d75032f8-f00d-4d36-8238-26a8ba85058d&title=Voorstel%20van%20wet.pdf>
(retrieved 1 mei 2015)
- Memorie van Toelichting op de Wet hergebruik van overheidsinformatie
Online: <http://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=e12ede51-1436-44dc-970f-d05435a68b1e&title=Memorie%20van%20toelichting.pdf>
(retrieved 1 mei 2015)
- Algemene Rekenkamer, Trendrapport Open Data 2015 (vastgesteld 30 maart 2015, aangeboden aan de Tweede Kamer 31 maart 2015)
Online via
http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Onderzoeksrapporten/Introducties/2014/03/Trendrapport_Open_data
(retrieved 1 mei 2015)